

› Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

En historie om store høyder og dype fall

Kaare R. Norum

Polarlegen

Historien om Henrik Greve Blessing og Fram-ekspedisjonen 1893–1896. 256 s, ill. Oslo: Gyldendal, 2015. Pris NOK 399 ISBN 978-82-05-48610-2

Skipslege Henrik Greve Blessing dro ut med Fridtjof Nansen på den eventyrlige første *Fram*-ferden i 1893–96. Som ung, nyutdannet lege fikk han sin store sjanse i livet med ansvaret for at ekspedisjonen ikke skulle bli rammet av sykdommer som hadde krevd livet til så mange sjøfolk og polfarere. I særdeleshet var skjorbuk en fryktet, potensielt dødelig sykdom som man da ikke kjente årsaken til.

Norum bygger sin biografi på Blessings dagbøker og brevveksling med blant andre Nansen. Dette er en bok for alle som er interessert i norsk polarhistorie, men den har også et bredere medisinsk-historisk perspektiv.

Livet på *Fram*, innfrosset tre år i isen, ble en fysisk og psykisk påkjenning for deltagerne. Det fortelles om nerveslitende isolasjon og mangel på vanlige sosiale stimuli. I løpet av det siste året på *Fram* begynte Blessing å forsyne seg av medisinallageret. I dagboken skriver han at det var et eksperiment for å undersøke om skjorbuk lot seg fremkalle av at han svekket sin helbred ved å bruke morfin og kokain.

Mannskapet ble etter hjemkomsten mottatt som nasjonens helter, men historien etterpå forteller om arr og skader. Blessings historie er en av dem. Boken følger ham gjennom utallige forsøk på avvenning, både i datidens kuranstalter og hans egne forsøk ved å arbeide i områder der tilgangen på morfin og kokain var begrenset. Men rusfrie perioder, som kanskje hadde vart et par år, ble alltid avløst at han igjen ble fristet til å kjøpe morfin og kokain eller forsyne seg av kollegenes skuffer og vesker.

Forfatteren forteller levende om støtten og omsorgen som ble Blessing til del. Nansen støttet ham gang på gang, og mange kolleger og gamle venner bidro økonomisk og med tilrettelegging av avvenning og senere arbeid. Skildringen av oppholdet ved Ørje kursted, som i sin tid ble opprettet og drevet av Den norske lægeforsknings alkoholkomité, gir et godt innblikk i at legene også den gang var opptatt av å ta vare på hverandre og at legegjerningen hadde sine innebygde farer.

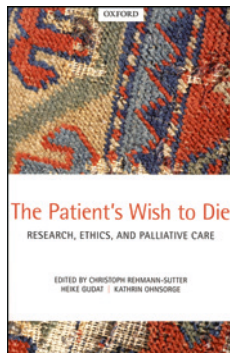
Vi får ikke så mye innblikk i Blessings personlige sårbarhet eller karakter – forhold som kanskje bidro til at han aldri klarte å legge misbruket bak seg. Norum trekker frem hans rotløshet – at moren døde da han var bare ett år gammel og at han vokste opp med en streng og kjærlighetsløs stemor. Han var på vandring hele livet – kanskje til noe eller bort fra noe – og rusen av morfin og kokain ga ham den stimulansen han søkte.

Norum har gitt oss et fascinerende innblikk i hvordan livet artet seg på Nansens berømte ekspedisjon, men ikke minst et tidsbilde av en talentfull kollegas årelange opiatmisbruk og datidens forsøk på å hjelpe ham.

Bjørn Gjelsvik

Førsteamanuensis, Avdeling for allmenntilleggsmedisin
Helsam
Universitet i Oslo

Når pasienten ønsker å dø

Christoph Rehmman-Sutter, Heike Gudat, Kathrin Ohnsorge, red.

The patient's wish to die

Research, ethics, and palliative care. 264 s, tab. Oxford: Oxford University Press, 2015. Pris GBP 30 ISBN 978-0-19-871398-2

Denne antologien om omsorg og etikk ved livets slutt har bidrag fra mange europeiske land samt USA og Canada. Målgruppen er helsepersonell i palliativ medisin samt forskere. Bokens uvanlige grep er å samle følgende to temaer mellom samme permer. For det første omtales somatiske syke pasienters dødsønsker, med vekt på å forstå hva som forårsaker og begrunner slike ønsker og hva de formidler. For det andre behandles aktiv dødshjelp, med fokus på etikk og lovregulering. Det kan høres ut som et naturlig grep å samle to så tett beslektede temaer, men i praksis klarer boken kun i noen grad å integrere disse diskusjonene.

Når alvorlig somatisk syke mennesker formidler at de ønsker å dø, kan en slik ytring bety så mangt. Ifølge kvalitative intervjuundersøkelser som er omtalt i denne boken, kan ønsket om å dø være et rop om hjelp, et uttrykk for at tilstanden og symptomtrykket er uutholdelig eller at dødsprosessen oppleves som svært vanskelig. Det kan være et forsøk på å ta kontroll, eller på å skåne pårørende og hjelpere. Men det kan også være et budskap til pårørende om hvor avhengig en er av dem. Kun unntaksvis er det en faktisk anmodning om aktiv dødshjelp. Det er helt nødvendig at helsepersonell anerkjenner pasientens opplevelse, gir rom for å diskutere og utdype og er seg bevisst dødsønskers flertydighet – og at slike ønsker typisk kan snus med god helhetlig omsorg.

Boken lider under det som ofte rammer antologier som ikke er spesielt stramt redigert: Mange av kapitelforfatterne skriver om det samme, det er derfor mange gjentakelser og stor overlapping. Det gjelder særlig kapitlene om empiriske undersøkelser av dødsønsker. Flere av bokens kapitler er gode, slik som Lars Johan Materstvedts diskusjon av autonomiargumentet for aktiv dødshjelp – det norske bidraget – og Alexandre Maurons redegjørelse for rettstilstanden i Sveits. Likevel spør det hvor mange det er som bør ta seg tid til å lese hele boken. Flere av kapitlene er basert på forskningsartikler som nok gir en mer effektiv innføring i tematikken.

Boken anbefales for dem som måtte være spesielt interessert i temaene.

Morten Magelssen

Forsker, Senter for medisinsk etikk
Universitetet i Oslo